

PROGRAM SKUPA

Četvrtak, 22. svibnja 2014.

Organizirani polazak sudionika skupa iz Zagreba.

*Autobus kreće iz Znanstveno-učilišnog kampusa Borongaj,
Borongajska cesta 83d, u 12.00 sati.*

Petak 23. svibnja 2014.

**Sarajevo, Franjevačka teologija,
Aleja Bosne Srebrene 111.**

8, 30 *Otvorenje znanstvenog skupa
i pozdravne riječi*

9,00-11,00 **Prva sjednica znanstvenog skupa.**

Predsjedaju: Marinko Šišak, Tamara Tvrtković

Radoslav Katičić: *Fra Stipan Margitić*

Miroslav Palameta: *Margitićeva pripovjedna radionica*

Stipe Kutleša: *Uskršnje propovijedi Stipana Margitića*

**Ivan Karlić: *Elementi franjevačke kristologije u
propovijedima fra Stipana Margitića***

**Marija Pehar: *„Neocornjeno začetje“ – teološki sadržaj i
štovanje u propovijedima fra Stipana Margitića***

**Josip Grubeša: *Etički ciljevi u korizmenim propovijedima
fra Stipana Margitića***

Pavao Knezović: *Antika kod Margitića*

**Ivan Bekavac Basić: *Moralni nauk o spolnosti u djelu
Stipana Margitića Jajčanina: Ispovid karstjanska***

11,00-11,30 *Stanka i osvježenje*

11,30 – 14.00 **Druga sjednica znanstvenog skupa**

Predsjedaju: Pavao Knezović, Marija Pehar

**Andrea Radošević: *Divkovićevo prijevod egzemplâ
Johannesa Herolta (+1468) u Nauku krstjanskom (1611)***

Alojzija Tvorčić: *Struktura propovijedi, biblijski likovi, sveti (i svetice) u propovijedima na četiri nedjelje došašća*

Tamara Tvrtković: *Pogled iznutra – Bosna Srebrena u izvorima na latinskom*

Branka Tafra: *Različitošću do jednosti – franjevački put književnojezične ujednake*

Petra Košutar: *Franjevački prinos kodifikaciji slovopisa i pravopisa*

Marijana Borić: *Franjevačko pučko školstvo do konca 18. stoljeća*

Rudolf Barišić: *Epistolografska tradicija Bosne Srebrene*

Sanja Vulić: *O jeziku fra Stjepana Badrića*

Luciana Boban – Jelena Ostojić: *Gracićeva „Ljekaruša“*

Emanuel Franjo Hoško: *Biskup Nikola Ogramić pokrovitelj pisca Ivana Grličića*

Rasprava

Predstavljanje Zbornika o Emeriku Paviću

Subota, 24. svibnja 2014.

9.00 Izlet i povratak u Zagreb

[**NAPOMENA:** Izlaganja na skupu mogu trajati najviše 15 minuta]

**15. ZNANSTVENI SKUP
„TIHI PREGAOCI“**

**Fra Stipan Margitić i
Bosna Srebrena
(1650.- 1750.)**

KNJIŽICA SAŽETAKA

BOOK OF ABSTRACTS

Sarajevo, 22. – 24. svibnja 2014.

RUDOLF BARIŠIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

EPISTOLOGRAFSKA TRADICIJA BOSNE SREBRENE

Važnu posljedicu svođenja Bosne Srebrene na rang kustodije 1757. predstavlja nastojanje preostalih bosanskih franjevaca da povrate stari ugled i po-vlastice što im je uspjelo već iduće godine osobitim trudom Filipa Lastrića. Njegov se uspjeh temeljio na dubokoj historicističkoj svijesti. Teško je pri tom procijeniti u kolikoj je on mjeri bio njezin nastavljač, a u kolikoj njezin tvorac ili preciznije rečeno obnovitelj. Neosporno je, ipak, da je spomenuta podjela sa stajališta suvremenog istraživača imala izuzetno dragocjene rezultate. Želeći izbjeći mogućnost da joj se ponovno dogodi degradiranje, Bosna Srebrena počinje pokazivati veću pažnju vlastitoj ne samo prošlosti nego i povijesti koju će ostaviti potomstvu. Ova se jasno definirana intencija ogleda u započinjanju pisanja samostanskih kronika, stvaranju knjiga okružnica i općenito snažnijem nastojanju oko arhiva.

U tom i takvom kontekstu značajno mjesto pripada epistolografskoj tradiciji koju se može promatrati s više aspekata: s historiografskog gledišta – dragocjene su okružnice provincijala, apostolskih vizitatora i apostolskih vikara, kao važan izvor za rekonstruiranje i razumijevanje crkvenih prilika u Bosni tijekom epohe propadanja Osmanskog carstva. One su jednako tako dragocjene i s jezičnog aspekta, osobito zbog zanimljivosti latinskog izričaja – najprije pod snažnim talijanskim, a zatim i utjecajem s ugarsko-hrvatskog prostora.

Privatna korespondencija tek posljednjih desetljeća dobiva na većem značenju zbog okolnosti da joj se dugo vremena pridavala najmanja pažnja prilikom čuvanja: zbog straha pred Osmanlijama, često su i sami pribjegavali njezinom uništavanju. Značajnu iznimku čini Bonaventura Perišić – bosanski Ciceron.

Iako je nesumnjivo imao Cicerona pred očima kao svog uzora, izlaganje će nastojati pokazati kako je primjerenije govoriti o njemu kao o bosanskom Pliniju.

* * *

IVAN BEKAVAC BASIĆ

Zdravstveno učilište, Zagreb

**MORALNI NAUK O SPOLNOSTI U DJELU
STIPANA MARGITIĆA JAJČANINA:
ISPOVID KARSTJANSKA**

Djelo bosanskog franjevca Stjepana Margitića (Jajce, sredina 17. st. – Fojnica, 1730.) *Ispovid karstjanska i nauk znati pravo i dostojno ispoveditse, urechen s' razlikim molitvoam pryja i posli ispovidi, pryja i posli prichesctenja, s' mnogim prilikam illijti dogogiajm i pismam duhovnim*, poznato kao i *Stipanuša* doživjelo je prema uvidu povjesničara franjevačke literature u Hrvata više izdanja tijekom 18. i 19. st. Prvo izdanje i više susljednih tiskano je na bosanici, ali se već u 18. stoljeću prešlo i na tiskanje djela u latiničkom pismu. Za potrebe ovoga referata koristim latiničko izdanje iz 1799. koje je priredio fra Frano Radmanović i tiskano je u Mlecima 1799., a jedan se primjerak nalazi u NSK u Zagrebu.

Ljudska spolnost i njena problematika je neodvojiva od čovjeka. Svaki čovjek već u naravi ima ugrađena i moralna načela, no život, okonosti društveni odnosi itd. zahtijevaju i „poduku“ o spolno dopuštnom i nedopuštenom ponašanju. Ta poduka sadržana je i u *Ispovidi karstjanskoj*, jer svaki vjernik koji želi pristupiti sakramentu ispovijedi, treba poznavati nauk kršćanski i na temelju toga poznavanja treba ispitati savjest gdje je griješio. Tako će na početku vjernik biti upoznat s deset Božjih zapovijedi, sedam smrtnih grijeha, pet zapovijedi crkvenih, pa grijesima

protiv Duha Svetoga, o tjelesnim osjetima preko kojih može grijehiti, pa o grijesima koji ištu osvetu pred Bogom, te o posljednjim stvarima (smrt, sud, pakao i raj), kao i o djelima milosrđa tjelesnoga i duhovnoga. Kad je vjernik upoznat sa svim tim, može odgovorno pristupiti „promišljanju prije ispovidi“ što je pogriješio protiv koje od Božjih zapovijedi ili koji je grijeh počinio u odnosu na naprijed rečeno.

Problematika bludnog grijeha se promatra u šestoj i devetoj Božjoj zapovijedi, zatim grijesima osjetila: gledanja, slušanja, govorenja i doticanja, te u popisu sedam glavnih grijeha gdje je na popisu i „grih puteni“.

U ovom referatu bit će osvjetljeno moralno učenje o spolnosti u *Ispovidi karstjanskoj*, uspoređeno s općim moralnim tumačenjima 18. stoljeća, te stanjem moralno-odgojnih pozicija na početku 21. stoljeća u našoj sredini, posebno sa suprotstavljenim stavovima oko četvrtog modula zdravstvenog odgoja u hrvatskom osnovnom i srednjem školstvu.

* * *

Doc.dr.sc. LUCIANA BOBAN – JELENA OSTOJIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

GRACIĆEVA „LJEKARUŠA“

Frano Gracić je 1795. u Padovi objavio knjižicu *Sacerdotis viatoris analysis theorico-practica de viribus febriferi, pestiferi atque serpentini, de plerisque aliis morbis eorumque praecipuis antidotis et aliis quibusdam misceliis* – *Teoretsko praktično izlaganje terenskog svećenika o djelovanju otrova koji donose groznicu i kugu i zmijskog otrova te o većini drugih bolesti i njihovim glavnim lijekovima kao i o drugim stvarima*. Iako naslov Gracićeve knjižice predstavlja ono što na prvi pogled djeluje kao ljekaruša, „druge stvari“ o kojima Gracić kani pisati su predstavljene u zadnja dva poglavlja i govore o

povijesti i prirodnim ljepotama Bosne. Miješajući prozu i stihove stvara specifičan stil vrijedan analize. Izlaganje će predstaviti Gracićev latinski izraz, te zaključiti koji jezično-stilski postupci to ostvaruju.

* * *

Dr.sc. MARIJANA BORIĆ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

FRANJEVAČKO PUČKO ŠKOLSTVO DO KONCA 18. STOLJEĆA

Početak 18. stoljeća na čitavom hrvatskom etničkom prostoru još uvijek nisu postojale državne pučke škole. Tako u to vrijeme nije bilo organiziranog školskog sustava ni na području franjevačke provincije Bosne Srebrene koja je tada uključivala Bosnu, Slavoniju, velik dio Dalmacije i Mađarske. Stoga su franjevci te provincije u želji da pouče puk, otvarali privatne škole i u njima predavali. Franjevci su na svim svojim područjima obavljali pučku nastavu na hrvatskom jeziku što je pomoglo održanju hrvatskog nacionalnog identiteta. Iz tog perioda sačuvano je nekoliko franjevačkih tekstova i udžbenika, na temelju kojih je moguće rekonstruirati sadržaj i razinu nastave. U radu će biti analizirani sačuvani tragovi franjevačke pouke, a posebno udžbenik nepoznatog franjevca *Blago otkriveno maloj dicitzi i potribnim*.

* * *

Doc.dr.sc. JOSIP GRUBEŠA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

**ETIČKI CILJEVI
U KORIZMENIM PROPOVIJEDIMA
FRA STIPANA MARGITIĆA**

U izlaganju, autor će nastojati prikazati etičke ciljeve u propovijedima fra Stipana Margitića kroz korizmeno vrijeme, najosnovnije elemente sociološkog učinka, odnosno utjecaj propovjednika kroz propovijed na pojedinca i društvo. Zatim, propovjednikovo eventualno oblikovanje društvenog poretka, morala, politike, prava, običaja, ćudoređa, itd. Obradivat će se pet nedjeljnih propovijedi u korizmi i propovijed na prvi dan korizme.

* * *

Prof.dr.sc. IVAN KARLIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu

**ELEMENTI FRANJEVAČKE KRISTOLOGIJE
U PROPOVIJEDIMA
FRA STJEPANA MARGITIĆA**

Veći dio franjevaca koji su djelovali na našim prostorima ostao nepoznat ne samo široj javnosti, nego i znanstvenim krugovima, potreban je neprestani napor u skidanju naslaga prašine s njihovih imena i s njihovih djela. Nizu mnogih hrvatskih franjevaca, čija nam je riječ ostala dostupna ali slabo poznata, pripada i bosanski franjevac i znameniti propovjednik fra Stjepan Margitić. U ovom ćemo radu istraživati elemente franjevačke kristologije u nekim propovijedima ovoga bosanskog franjevca. Stoga ćemo u prvom dijelu rada nastojati argumentirati i pojasniti pojam „franjevačka kristologija“, tj. je li taj izraz uopće moguć u okviru

kršćanske teologije/kristologije, dok ćemo u drugom dijelu, nakon kraćeg pregleda povijesnog konteksta i načina djelovanja bosanskih franjevaca u XVII. i XVIII. st., tražiti tragove franjevačke kristologije te iznijeti na vidjelo ono što fra Stjepan Margitić govori o Isusu Kristu, polazeći od njegova začeca i utjelovljenja do muke, smrti i uskrsnuća.

* * *

Prof.dr.sc. PAVAO KNEZOVIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

ANTIKA KOD MARGITIĆA

U propovijedima Margitić svojem čitateljima / slušateljima pruža 547 informacija iz povijesti, religije, filozofije i uopće iz kulture i civilizacije naroda Rimskog Carstva. Iz tih podataka može se, kao u nekom mozaiku, shvatiti kakvu su sliku antike (u užem smislu) mogli steći Margitićevi slušatelji. Iako su informacije raznovrsne uvijek su parcijalne, a mnoge od njih i iskrivljene. Spomen na nešto ili nekoga iz antike najčešće se nalazi u egzemplima, razvijenim usporedbama i opisima mjesta ili vremena događaja. Makar prevladavaju informacije s negativnom konotacijom, ima mnogo i veoma uzornih primjera pred kojim se neznabošcima mora zastidjeti kršćanin. Budući da je širim pučkim masama gotovo jedino vrelo stjecanja znanja bila propovijed nije nevažno što su iz nje mogli saznati o antici i kakvom su je mogli zamisliti. Takvo će poimanje antike zaživjeti u našem puku i bit će prenošeno s koljena na koljeno, a bit će i izvorište nekih neobičnih pučkih priča. Ponuđeni podaci svrstani u odgovarajuće domene pokazuju da je puk mogao steći veoma interesantno poimanje antike, što će izlaganje i prezentirati.

Dr.sc. PETRA KOŠUTAR

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

FRANJEVAČKI PRINOS KODIFIKACIJI SLOVOPIISA I PRAVOPIISA

Važnost je franjevacu Bosne Srebrene za kulturu i jezik zajednice u kojoj su radili neprocjenjiva spomenemo li samo njihov prinos izgradnji hrvatskoga književnoga jezika. Taj su jezik gradili razvijajući njegovu polifunkcionalnost djelima religiozne, filozofske, pedagoške i druge tematike, ali i pišući jezične priručnike, pa je time njihova uloga u povijesti hrvatskoga jezikoslovlja velika i nezaobilazna u svim istraživanjima. U svojim su se djelima nerijetko osvrtni i na slovopisne probleme te su uspješni pronaći takva rješenja koja se i danas ocjenjuju vrlo pozitivno. U ovom će se radu prikazati franjevački slovopisni prinosi u 17. i 18. stoljeću s posebnim osvrtom na prijedloge Lovre Bračuljevića, Nikole Kesića i Stjepana Vilova i na njihovu ulogu u stvaranju slavonskoga slovopisa.

* * *

Prof.dr.sc. STIPE KUTLEŠA

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

USKRŠNJIM PROPOVIJEDIMA STIPANA MARGITIĆA

U uskršnji propovijedima u djelu *Fale od svetih* iz 1701. Stipan Margitić obrađuje teme za to doba liturgijske godine kao što su teološke teme uskrsnuća, Duha Svetoga, Trojstva, Uzašašća, Tijelova, Isusa kao dobrog pastira i sl. U okviru toga dotiče se ne samo teoloških pitanja nego i moralnih, filozofskih, socijalnih i političkih karakterističnih za njegovo doba.

Ali su ta pitanja ujedno i općeljudska pitanja. Govori o odnosu svijeta i duhovnosti, duše i tijela, poziva se na neke filozofe i njihova učenja. Govori o Bogu i njegovu odnosu prema čovjeku te o tome kako bi se i čovjek trebao odnositi prema Bogu, o molitvi, pravednosti i sl. kritički govori o vjeri, kršćanstvu, kleru, ženama, moralu, siromaštvu, miru pravednosti i dr. Ističe opće pitanje progonstva i u tom kontekstu govori o društvenim, vjerskim i političkim prilikama u Bosni te o odnosu pravoslavnih prema katolicima.

* * *

Prof.dr.sc. MIROSLAV PALAMETA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

MARGITIĆEVA PRIPOVJEDNA RADIONICA

U knjigama koje su sastavljali hrvatski katolički pisci na valu katoličke obnove za potrebe vjernika i samih svećenika redovito su prepoznatljivi tragovi drugih tekstova slične provenijencije i tematske usmjerenosti s različitim intenzitetom. Ponekad su ti tragovi tako prisutni da sakrivaju svaku originalnost i ne upućuju na bilo kakav književni doprinos samog sastavljača. Međutim, postoje i tekstovi, kao što su Divkovićeви i Margitićeви, koji zaslužuju daleko dublje znanstveničko zanimanje od onog koje je do sada pokazivano. Da bi se bilo kojeg autora takvog usmjerenja, pa stoga i Margitića, moglo uopće procjenjivati jedna je od mogućnosti intertekstualno preispitivanje njegova odnosa prema piscima i tekstovima kojima se služi. U tom smislu ovaj bi rad pokušao utvrditi preciznije neke referentne tekstove, a onda pratiti postupak u kome Stjepan Margitić Jajčanin prestilizira izrazito pripovjedne elemente iz odabranih izvora i strukturira ih u svojim tekstovima.

Doc.dr.sc. MARIJA PEHAR

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

**„NEOCVRNJENO ZAČETJE“
– TEOLOŠKI SADRŽAJ I
ŠTOVANJE U PROPOVIJEDIMA
FRA STJEPANA MARGITIĆA**

Budući su Margitićeve propovijedi pisane gotovo dva stoljeća prije službenog proglašenja dogme o bezgrešnom začecu Blažene Djevice Marije, veoma je zanimljivo istražiti oblike i načine štovanja Bezgrešne o kojima svjedoče i na koje potiču, a još je zanimljivije upoznati teološke argumente koje Margitić u njima donosi. Rad pokušava sagledati obje razine. Analiza potvrđuje kako Margitićeve propovijedi po ovom svom sadržaju u mnogome odgovaraju tipičnim određenjima (marijanskih) propovijedi 17. i 18. stoljeća, ali otkriva i neke njihove zanimljive specifičnosti. Među ovima se primjerice mogu pronaći veoma značajni i originalni teološki argumenti o bezgrešnom začecu. Glavnina je sadržaja ovih propovijedi ipak, što je i razumljivo, usmjerena na štovanje Bezgrešne. Analiza potvrđuje, s jedne strane autorovu duboku i iskrenu osobnu pobožnost, a s druge strane snažan propovjednički žar, što se pokazuje zadivljujućim epitetima, slikama, primjerima i usporedbama, a nerijetko i pretjerivanjima o Blaženoj Djevici Mariji. U radu ćemo istaknuti neke od njih, kao što je slikovita usporedba Marije s mjesecom, kojoj Margitić posvećuje značajnu pažnju.

* * *

Dr.sc. ANDREA RADOŠEVIĆ
Staroslavenski institut u Zagrebu

**DIVKOVIĆEV PRIJEVOD EGZEMPLÂ
JOHANNESA HEROLTA (†1468)
U NAUKU KRSTJANSKOM (1611)**

O književnoj baštini franjevačke provincije Bosne Srebrene teško je govoriti bez spomena velikog franjevca Matije Divkovića, ali i bez spomena djela koje je itekako utjecalo na Divkovićev rad, a riječ je o zbirci propovijedi, Marijinih mirakula i egzempla *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis cum Promptuario exemplorum et de miraculis Beatae Mariae Virginis* njemačkog dominikanca Johannesa Herolta (†1468). Poznato je kako je Divković u *Nauk krstjanski* (1611) i *Besejde* (1616) unosio odabrane Heroltove egzemple i odlomke propovijedi, dok je Heroltovu zbirku Marijinih mirakula u potpunosti preveo i tiskao pod nazivom *Sto čudes a liti zlamenja blažene i slavne Bogorodice i Divice Marije* (1611). Nakon nedavnog uspoređivanja Divkovićevih *Besjeda* s hrvatskim prijevodom Heroltove zbirke koji je sačuvan u više glagoljskih *Disipula* iz 16. stoljeća, u ovom se radu istražuje odnos Divkovićeve *Nauka krstjanskoga* (1611) i glagoljskih *Disipula*, ponovno na primjeru odabranih egzemplarnih tekstova. Krajnji je cilj istraživanja pokušati odgovoriti na pitanje jesu li Divkovići egzempli redovito nastajali prema latinskome predlošku, ili ipak postoji mogućnost da se istodobno koristio nekim prijepisom starijega hrvatskoga prijevoda *Disipula*.

* * *

Prof.dr.sc. BRANKA TAFRA

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

RAZLIČITOŠĆU DO JEDNOSTI – FRANJEVAČKI PUT KNJIŽEVNOJEZIČNE UJEDNAKE

U periodizaciji povijesti književnih jezika primjenjuje se podjela na vanjsku i unutrašnju povijest. Vanjska se bavi funkcioniranjem jezika u nekom društvu, a unutrašnja promjenama gramatičke strukture te promjenama u leksiku. Iz naslova je vidljivo da se nećemo baviti evolucijom hrvatskoga jezika, nego će nas zanimati samo književni jezik. Njegova se povijest također može podijeliti na vanjsku i unutrašnju. Vanjska se bavi izvanjezičnim činjenicama vezanim uz povijest književnoga jezika, izdanjima jezičnih djela, djelovanjem jezikoslovaca, odnosom vlasti prema jeziku, jezičnom politikom, službenim propisima o jeziku, izborom korpusa, odnosno upotrebom jezika, a unutrašnja prati pravopisno i jezično ujednačivanje, odnosno razvoj pravopisne i jezične norme. Premda su obje isprepletene pa se trebaju razmatrati kao cjelina, težište je u ovom radu na unutrašnjoj povijesti hrvatskoga književnoga jezika i izgradnji njegovih normi. Budući da su franjevci, osobito bosanski uvelike pridonijeli ujednačivanju upotrebne norme prije same kodifikacije, iz njihova će se golemoga korpusa izdvojiti nekoliko normnih stalnica i usporediti s glavnim obilježjima jezične norme dobivenim analizom starijih hrvatskih gramatika. U toj će se raščlambi naći i jezik fra Stipana Margitića. Postavili smo tezu da se u raznolikosti krije jednost, što poništava tezu o hrvatskim pokrajinskim književnostima.

* * *

Dr.sc. ALOJZIJA TVORIĆ

Vrbovec

**STRUKTURA PROPOVIJEDI,
BIBLIJSKI LIKOVI, SVECI (I SVETICE)
U PROPOVIJEDIMA NA ČETIRI
NEDJELJE DOŠAŠĆA**

Fra Stjepan Margitić, jedan od mnogobrojnih "tihih" franjevačkih pisaca Bosne Srebrene je na bosanici (bosančici, begovica, bukvisci) izdao i zbirku propovijedi *Fale od sveti*. Budući da je stvarao na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, zbirka propovijedi nosi i određena obilježja. Na primjeru propovijedi vezanih uz vrijeme došašća, prikazat će se neka od njih, npr. kompozicija, odnos prema klasičnoj strukturi propovijedi, utjecaj prethodnih razdoblja na njezin stil (renesansne, barokne, klasicističke značajke), leksičke značajke, stilska obilježja, duljina teksta. Autorove su propovijedi zasićene primjerima iz života svetaca i svetica, ne samo ranokršćanskih, nego i onih koji su značajno utjecali na život Crkve u kasnijim stoljećima poput svetoga Augustina, tako da će se iznijeti i okolnosti u kojima se pojedini od njih spominju kao i njihov popis u pojedinoj propovijedi, a da se pritom ne zanemari zastupljenost biblijskih likova (Mojsije, Djevica Marija, Josip, Efraim, Job) i njihovo značenje u kompoziciji propovijedi. Zbirka propovijedi je značajan prilog pismenosti hrvatskoga naroda, ali i kontinuiteta tiskanja i čitanja pisanih propovijedi na hrvatskom jeziku, pri čemu velik doprinos ima gotovo nepoznati franjevac Stjepan Margitić.

* * *

Prof.dr.sc. TAMARA TVRTKOVIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

POGLED IZNUTRA – BOSNA SREBRENA U IZVORIMA NA LATINSKOM

Pod pritiskom osmanskih osvajanja ali i zbog drugih okolnosti franjevci Bosne Srebrene šire se izvan zemljopisnih granica Bosne pa se tako Franjevačka provincija Bosna Srebrena u drugoj polovici 17. st. i u prvoj polovici 18. st. prostirala na većem dijelu povijesnih hrvatskih teritorija (Dalmacija, Srijem, Slavonija), ali i na drugim područjima (Ugarska, Bugarska, Srbija, Banat i Transilvanija), tako da je u izvorima iz 17. stoljeća opisana kao „zemlja duga i široka 30 dana hoda koja se prostire u 3 zemlje i ima 3 biskupa“. Budući da je Slavonija do 1757. bila dijelom Provincije Bosne Srebrene, zapisnici prekosavskih samostana mogu poslužiti kao izvor za poznavanje političke, ali još više društvene i kulturne povijesti te franjevačke Provincije. U ovom će se izlaganju na osnovi zapisnika nekoliko franjevačkih samostana na području Slavonije (samostani u Našicama, Brodu, Šarengradu i Osijeku) vidjeti kakve podatke nudi takva vrsta izvora i na koji način oni mogu pridonijeti proširivanju dosadašnje slike o povijesti Bosne Srebrene. *Protocolla* – zapisnici pisani su na latinskom i nude obilje informacija o osobama i događajima vezanim uz prošlost franjevaca na području te franjevačke provincije. Podaci iz zapisnika usporedit će se i s djelom provincijala Ivana Kopijarevića (poznatijeg kao Ivan Stražemanac), pisca povijesti Bosne Srebrene. U najvećem dijelu svojeg ljetopisa pod naslovom *Paraphrastica et topographica expositio totius almae provinciae Bosnae Argentinae*, Ivan Stražemanac prikazuje (iz svoje perspektive) povijest Provincije od uspostave Bosanske vikarije sve do svojeg doba (1730.). Bit će prikazano kakav je, dakle, pogled iznutra, odnosno što sami franjevci pišu o povijesti svoje Provincije, a ujedno i što mi danas iz toga možemo iščitati i saznati o Bosni Srebrenoj.

Prof.dr.sc. SANJA VULIĆ

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

O JEZIKU FRA STJEPANA BADRIĆA

Fra Stjepan Badrić iz Drniša (1687-1747) bio je redovnik franjevačke provincije Bosne Srebrene, a od 1735., kada je od dijela te provincije u Dalmaciji ustanovljena zasebna provincija, bio je redovnik te nove provincije Presvetoga Otkupitelja. Badrić je g. 1745. u Mletcima na latinici tiskao djelo naslovljeno *Ukazanje istine među crkvom Istočnom i Zapadnjom*. To djelo, koje je tiskano na latinici, zapravo je prijepis djela Krste Pejkića *Zrcalo istine med crkve istočne i zapadne*, koje je napisano na bosančici i tiskano u Mletcima g. 1716. Badrićeva latinička verzija gotovo je istovjetna Pejkićevu izvorniku, s manjim jezičnim izmjenama. U radu će se analizirati jezične značajke Badrićeva djela, koje se, osim u izboru pisma, od Pejkićeva *Zrcala* razlikuje ponajprije po tom što je Badrić Pejkićeve bugarizme nastojao mijenjati hrvatskim izrazima, a pojedine rečenice koje nije razumio jednostavno je ispuštao. Usto, za razliku od Pejkićeva izvornika, jezik Badrićeva *Ukazanja* u potpunosti je temeljen na štakavskom poddijalektu novoštokavskoga ikavskoga dijalekta, dok je u jeziku Pejkićeva *Zrcala* prepoznatljiva i drukčija štokavska dijalekatna osnovica. Zato će se ovaj rad ponajprije temeljiti na usporedbi Badrićevih i Pejkićevih jezičnih rješenja.

Bilješke:

Bilješke: